

Témavezető neve. **Dr. Soós Edit**

A téma címe: **A határ menti együttműködések jogi és közigazgatási háttere**

A kutatás időtartama: **4 év**

A kutatás célja a határon átnyúló együttműködések jogi-közigazgatási feltételeinek vizsgálata, az együttműködések intézményesültségének és szervezettségének meghatározása, különös tekintettel Magyarország határrégióinak együttműködéseire. A jogi és közigazgatási aspektusból történő vizsgálat rendkívül összetett feladatot jelentett, hiszen az egymással szomszédos államok jogi-közigazgatási berendezkedése országonként jelentősen eltérő. Több szempontból különbözőek az együttműködő NUTS egységek döntési kompetenciái, erőforrásai és jogkörei. Sok nehézség adódik az intézményi sokszínűségből, melynek hatására sokféle határon átnyúló kooperációs forma alakult ki. Nincs egységesen elfogadott szervezetrendszer. Továbbá mind az Európai Unióhoz csatlakozott szomszédainknál, mind hazánkban csak korlátozottan vannak meg a fentiek szerinti vizsgálat tárgyához tartozó jogi és közigazgatási, de a politikai feltételek is. A hazai szakirodalomban ennek ellenére sokan feldolgozták a témát gazdasági, földrajzi, szociológiai aspektusból: A működés jogi-politikai és igazgatási oldalát azonban — érthetően — kevesen érintették.

I. A határon átnyúló együttműködésekre vonatkozó nemzetközi konferenciák anyagainak áttekintése mellett a kutatás első évében 2003-ban kiemelkedő hangsúlyt fektettünk a határ menti együttműködésekkel kapcsolatos ismeretek összegyűjtésére, a kapcsolódó forrásanyagok beszerzésére. Tekintettel arra, hogy a vonatkozó irodalom e témában meglehetősen kevés, így a kutatás a harmadik-negyedik évben az euroregionális együttműködések empirikus vizsgálatára, illetve ennek keretében helyi felmérésekre koncentrált. A kapcsolatfelvétel megtörtént valamennyi hazánkban működő eurorégióval, valamint több esetben a határ menti kapcsolatokkal rendelkező helyi és megyei önkormányzati szervekkel. A kutatási program keretében kérdőíves felmérésre és mélyinterjúk készítésére került sor a Magyarország határain működő eurorégiókban és munkaközösségekben. (A kérdőív mellékelve).

Megtörtént az alapító okiratok beszerzése valamennyi eurorégió vonatkozásában. Az eurorégiók működésének vizsgálata során rávilágítottunk az együttműködést nehezítő ütközési pontokra: az egymással szomszédos államok esetenként jelentős mértékben különböző jogi-közigazgatási berendezkedéséből, az eltérő kompetenciákból adódó nehézségekre, a partnerség elvének hiányára, továbbá a jogi hiányosságok mellett az intézményi sokszínűségből adódó feszültségekre. Az együttműködések elemzéséhez a kohéziós politika teljes körű vizsgálata azért érdemel kiemelt figyelmet, mert az Európai Unió átlagos fejlettségi szintjéhez képest a hazai lemaradás igen jelentős, erőteljes intézményi reformokra van szükség. A területi egyenlőtlenségek mérsékléséhez megfelelő intézményi és eszközrendszer szükséges kialakítani, az ágazati és regionális fejlesztéseket harmonizálni kell, a területfejlesztés szereplőit együttműködésre kell készíteni, s mindez jelentősen hat a határon átnyúló együttműködések formálódására is.

A helyi és regionális önkormányzatok szerepe a határ menti együttműködésekben szintén a vizsgálat tárgyát képezik. A kutatás kiemelt szerepet szánt az önkormányzatiság tartalma, intézményrendszere, (eurorégiók) típusai s a megvalósítás eszközrendszere terén megfogalmazott demokratikus alapelvek vizsgálatának. Ennek oka, hogy rendszerváltást

követően mind hazánkban, mind a szomszédos országok nagy részében helyi, regionális, illetve nemzeti szinten is felismerték az együttműködés szükségességét és hasznosságát. A nemzetközi szervezetek közül az Európai Bíróság és az EU Régiók Bizottsága mellett az Európa Tanács játszik fontos szerepet a határ menti együttműködésekre vonatkozó közös európai törvénykezés alakításában. Az europaizáció mint kihívás hatással van a nemzeti, regionális és helyi önkormányzati szintek közötti hatalommegosztás minőségére, a határ menti kapcsolatok fejlődésére. Az önkormányzatiság demokratikus alapelv, ugyanakkor demokratikus követelmény az Európai Unió regionális politikájának feltételrendszerében is. Az önkormányzatiság kritériumrendszerét meghatározó európai szervezetek (ET Helyi és Regionális Közhatóságok Európai Kongresszusa, Európai Régiók Gyűlése, Európai Határ menti Térségek Szövetsége) tevékenysége jelentős hatással volt a helyi és regionális önkormányzatok megerősítésére a határ menti kapcsolatokban.

A kutatás során világossá vált, ahhoz, hogy a regionális/helyi közösség részt vegyen saját környezetének alakulásában, befolyásolni tudja a helyi társadalomra is kihatással levő folyamatokat, ahhoz elengedhetetlen a határ menti együttműködések előmozdító civil kezdeményezések, a civil társadalom szereplőinek s a szociális-foglalkoztatási partnereknek a bevonása. A határ menti együttműködésekben mind a tagállamoknak, mind szubnacionális szinteknek nagyobb szerepet kellene szánni a civil társadalommal és a szociális partnerekkel folytatandó párbeszédre. Mindez az „új partnerség” a „jobb kormányzás” eszköztárában a párbeszéd kialakítását jelenti a képviselői intézmények és a gazdasági és társadalmi partnerek között a vezetés és a polgárok akaratának egyesítésére. Egy új Európát formálva jelenti ugyanakkor a „szubszidiaritás” elvének alkalmazását a „bottom-up” szemlélet alapján a helyi és regionális hatóságok között a gazdasági, szociális és területi kohézió megerősítése érdekében.

A kutatás 2003. évi munkatervétől tartalmi vonatkozásban nem térünk el. Sőt, kiegészítettük a kutatási téma mélyebb ismeretéhez szükséges nemzetközi dokumentumok összegyűjtésével. A helyi és regionális önkormányzatok, illetve hatóságok határ menti együttműködésének fejlesztésére vonatkozó európai dokumentumok nagy része magyar nyelven még nem jelent meg. Feldolgozásuk ezért hiánypótló a hazai szakirodalomban, ugyanakkor útmutatóul szolgál az együttműködések gyakorlati magvalósításához.

A Chartákban megfogalmazott alapelvek megvalósulásához, a szomszédos országok demokratikus kezdeményezéseinek sikeréhez az Európa Tanács, az Európai Unió és a nemzetközi közösség támogatása nélkülözhetetlen, de számos feladat hárul a magyar kormány és önkormányzataink partneri kapcsolataiban rejlő lehetőségek kiaknázására is. A kutatás jelentős szerepet szán az EU és az Európa Tanács jogi dokumentumainak való megfelelésnek. Azt vizsgálják, hogy az adott államok miként vették át az Európa Tanács égisze alatt született Helyi Önkormányzatok Európai Chatáját, illetve a Regionális Önkormányzatok Európai Chartáját, valamint az Európai Unió számos regionális érdekeket megfogalmazó szervének ajánlását, illetve véleményét. A dokumentumok lehetőséget adtak a helyi és regionális hatóságok közigazgatási és jogi szervezetének, valamint finanszírozásának összehasonlító elemzésére.

A Magyarországgal szomszédos országok egy részében az önkormányzatok rendelkeznek a nemzetközi, határon átnyúló együttműködések megkötéséhez szükséges kompetenciával, máshol viszont nem. Magyarországnak el kell ismertetni szomszédaival az együttműködések decentralizált irányításában rejlő lehetőségeket. A szomszédos országok központi kormányaira való nyomásgyakorlás célja egyértelművé tenni, hogy a szubnacionális szintű együttműködések működési alapelve a horizontális partnerségre épülő autonómia.

A kutatás során bemutattuk azokat a formális és informális csatornákat, amelyen keresztül Európa regionális és helyi önkormányzatai partnerkapcsolataik révén nyomást gyakorolnak az európai szintű döntéshozatalra. Az Európai Unió intézményei (Európai Parlament, Európai Bizottság) mellett az EUSZ hozta létre a Régiók Bizottságát (1994) azzal a céllal, hogy a régiókat, városokat és az önkormányzatokat bevonja a közösségi politika alakításába. Ezek a szervezetek a decentralizációs politikák összehangolásával, a helyi és regionális demokráciák jogi és intézményes kereteire vonatkozó döntésekkel segítették elő a vizsgált időszakban a határ menti együttműködések szabályozó közös európai törvénykezést és pénzügyi támogatási rendszer kialakítását.

II. 2004. május 1-jén újabb tíz állammal, köztük Magyarországgal bővült az Európai Unió. A keleti bővítés következtében 2004. május 1-jével Magyarország az Európai Unió külső határországává vált, az EU külső határ mentén található szomszédaink az Uniónak is közvetlen szomszédai lettek

A *második év (2004)* programjaként a határ menti együttműködésekre vonatkozó európai normák és a hazai gyakorlat összevetését jelöltük meg, melynek során a vizsgálat az újonnan csatlakozott tagállamok - ezen belül, mintegy hiánypótlásként -, a visegrádi együttműködés országainak közigazgatási rendszerére és ezzel összefüggésben regionalizációs folyamataira koncentrált. A regionalizációs nyomás, amely a határon átnyúló együttműködések folyamatában is jelen van, két irányból jön: egyrészt van egy külső elvárás, kényszer az EU irányából egy olyan intézményrendszer kialakítására, amely képes az *acquis* nemzeti szintű befogadására és alkalmazására, másrészt egy belső kényszer, ami az EU regionális fejlesztési programjaiban való részvételre ösztönöz.

Kutatásunk szempontjából a külső elvárás az eltérő jogi és közigazgatási kompetenciák összehangolását jelenti, amely nélkül elképzelhetetlen a határon átnyúló együttműködési folyamatok intézményesítése és hatékony működtetése. A belső kényszer pedig a támogatásokhoz való hozzáférés szükségessége, ami a határ menti együttműködések esetében az INTERREG Közösségi Kezdeményezés forrásait jelenti, amelyek a csatlakozás pillanatától rendelkezésre állnak a belső és külső határok mentén.

A kutatás a bővülő és mélyülő integráció folyamatában a határokon átnyúló együttműködéseknek a területi kohézió erősítésében betöltött szerepét is vizsgálja. A határ menti térségek a kohézió erősítésében, az „alulról épülő integráció” erősítésében, a stabilitás megteremtésében stratégiai szerepet is betöltenek. A határmenti régiók stratégiai együttműködési struktúrái az integráció kiegészítői, az Európai Unió kohéziós politikájában szereplő, integrációt segítő támogatások célterületei. A kutatás során összehasonlításra kerültek a határ menti együttműködések megjelenési formái az EU belső és külső határai mentén, s a közép- és kelet-európai térségben, ismertetve azok kialakításának jelentőségét, feltételeit.

A határ menti együttműködések támogató INTERREG III.A céljai között prioritást kapott a szomszédos országokkal folytatott aktív partnerség keretében a közösségi források minél hatékonyabb felhasználása, valamint az EU fejlesztési és területi tervezési gyakorlatából származó tapasztalatok átvétele, s átadása az Uniónak később csatlakozó szomszédos országok (Románia, Szerbia, Ukrajna) felkészítésében.

A határ menti együttműködések új fejlesztési forrásokat tárhatnak fel a határ mindkét oldalán. Ezt azért is fontos hangsúlyozni, mert sokszor a pénzügyi decentralizáció vagy a megfelelő pénzügyi támogatások hiánya miatt az együttműködések nem működőképesek, nem rendelkeznek a szociális és gazdasági fejlődéshez szükséges helyi kapacitással.

A kutatás rávilágít arra, hogy a jövőben ezért elengedhetetlen az eurorégiók forrásszerző képességének erősítése a határon átnyúló térségi fejlesztési programok kidolgozásában és megvalósításában, s ezen keresztül a térségi gazdasági, társadalmi és politikai kohézió erősítésében. A határ menti együttműködések nemzeti stratégiája részeként a központi kormányoknak meg kell jelölni az uniós források mellett azokat a támogatási formákat, amellyel támogatni tudja a határrégiókat annak érdekében, hogy minél több határ menti projektben vegyenek részt. Mindez különösen fontos a keleti határok és a déli határrégiók esetében.

A pályázatok benyújtásának közös ösztönzői a tőkehiány, a külföldi befektetői érdeklődés hiánya, s az együttműködni szándékozók szegénysége. A külső perifériákon, elmaradott térségekben tapasztalható magas munkanélküliség miatt szükség van a gazdaság igényeihez igazodó munkaerő piaci programokra, az átképzés kiemelt kezelésére, a foglalkoztatás és a szociális szolgáltatások eszközrendszerének kialakítására.

Az európai kohéziós politika a versenyképességet, a konvergencia fenntartását és az együttműködések mélyítését jelenti a határ menti együttműködések megvalósítása során államközi és szubnacionális szinten egyaránt. 2004 februárjában a Bizottság elfogadta az Unió gazdasági és szociális kohéziójáról szóló harmadik jelentést. A 2004. évben a kutatás meghatározó eleme volt a kohéziós politika jövőjéről szóló vita anyagainak feldolgozása, amelyek a régi és új tagállamok, a régiók, a városok és a társadalmi partnerek mindegyikének a kohéziós politika jövőjéről kialakított álláspontját tükrözik.

Magyarország elősegítheti a jószomszédi kapcsolatok fejlődését a külső határterületek szomszédos országokkal való együttműködésének támogatásával, gazdasági-társadalmi fejlődésük elősegítésével, a határrégiók gazdasági és szociális kohéziójának, versenyképességének a növelésével. A kutatás az EU trendek mellett elemzi a kohézió folyamatára hatással levő nemzetközi és hazai folyamatokat, azokat összekapcsolja a kohéziós politika főbb szükségleteivel, új kihívásaival.

III. A 2004. évi bővítést követően a kutatás másik meghatározó eleme az új Európai Szomszédosságpolitika jövőjéről szóló vitaanyagok feldolgozása volt. Az Európai Bizottság jelentései, a Régiók Bizottsága s a Gazdasági és Szociális Bizottság állásfoglalásainak feldolgozása, értékelése rávilágít az Új Szomszédosságpolitika regionális/helyi dimenziójának növekvő szerepére. A határ menti térségekben kialakult együttműködések a decentralizált partnerségek ösztönzésével, az „alulról épülő” integráció erősítésével a helyi/regionális önkormányzatok nagyobb szerepvállalásával a „kormányzás új formája” kialakítását segítik elő. A gazdasági és társadalmi kohéziót célzó strukturális és kohéziós politika a gazdasági versenyképesség, a konvergencia fenntartása mellett a gazdasági fejlődés egyik eszköze. A növekedés nemzeti szinten azonban nem hoz automatikusan fejlődést az elmaradott régiókban, a nemzeti szintű kezdeményezések ugyanis nem mindig adnak lehetőséget a régiók közti diszparitások figyelembe vételére, a lokálisan gyökerező problémák megoldására.

A 2004. évi kutatás során szükségessé vált annak vizsgálata, hogy azok a szomszédos országok (Szerbia-Montenegró, Horvátország, Románia, Ukrajna), amelyek még nem EU-tagállamok, de már tagjai az Európa Tanácsnak, miként tudják elősegíteni a határ menti kapcsolatok erősítését, a már meglévő határ menti politikák hatékonyabbá tételét. Az Európa Tanács a szomszédos országok helyi és regionális szintű demokráciáinak megerősítésével és a határ menti együttműködések fejlesztésével jelentős szerepet tölt be a demokratikus átmenet elősegítésében a Magyarországgal határos országokban.

Az Európai Unió külső határain a fejlődésben jelentkező különbségek szükségessé tették a határon átnyúló együttműködési struktúrák demokratizmusának növelését szolgáló határon átnyúló egyezmények, intézményi minták tanulmányozását. A 2004. év folyamán a határ menti térségek és a megfelelő magyar területi egységek együttműködésének vizsgálata mellett sor került a határ menti kapcsolatok, az euroregionális együttműködések jogi, közigazgatási összehasonlító elemzésének alapfeltételét jelentő anyagok összegyűjtésére, feldolgozására. A decentralizáció és a helyi **demokrácia fejlesztését**, a határ menti együttműködések kereteit meghatározó nemzetközi dokumentumokhoz az Európai Unió intézményei, s az Európai Tanács dokumentumai mellett az Európai Határ menti Térségek Szövetsége (AEBR) anyagai (pl. Határrégiók Európai Kartája) szolgáltak bázisul. Mindez hiánypótló a hazai szakirodalomban.

A határ menti területek periférikus helyzetének felszámolása, az EU külső határain fellépő jövedelem- és infrastrukturális különbségek mérséklése „határon átnyúló fejlesztési stratégiák és tervek”, valamint az ezekhez kapcsolódó fejlesztési programok alapján valósítható meg. Magyarország uniós tagságával az INTERREG III.A közösségi kezdeményezés újabb forrást biztosít a határ menti együttműködések számára, ezzel is elősegítve az eurorégió gazdasági és társadalmi kohézióját. A fokozatos igazodás a regionális politika támogatási eszközrendszeréhez a határrégióban közelebb hozza egymáshoz a határtérség lakosait, a gazdasági szereplőket és közösségeket. A közös, határokon átnyúló fejlesztési stratégia elősegítheti a közös érdekeken alapuló gazdasági és társadalmi fejlődés szilárd alapjainak megteremtését, függetlenül attól, hogy nemzeti, regionális vagy helyi szintű határon átnyúló struktúrákról van szó. A kutatás eredményei arra világítanak rá, hogy a belső és idővel a külső határok mentén is olyan feltételek kialakítása szükséges, amelyek lehetővé teszik a határ menti bázis kiaknázását a gazdasági növekedés, a környezet, az innováció, a turizmus, a szociális intézmények és a foglalkoztatás terén.

Az EU külső határai mentén elhelyezkedő határrégiókat a korábbi elszigetelt helyzetükből kapcsolataik élénkítésével lehet kimozdítani. Az euroregionális partnerségi stratégiai program célrendszere a külső határok mentén elősegítheti a jószomszédi kapcsolatok térségi feltételeinek a megalapozását.

A határterületek közötti szorosabb együttműködés elősegítése olyan célkitűzés, amely ösztönözheti a gazdasági tevékenységet a periférikus régiókban, a megfelelő jogi és intézményi háttér megteremtésével erősítheti a helyi gazdaság fejlődését a befektetők térségbe vonzásával, ezzel is hozzájárulva az érintett országok általános gazdasági fejlődéséhez. A szomszédos országokban zajló lassú decentralizáció és helyi önkormányzati reformfolyamat kihatással van a határ menti kapcsolatok fejlesztésére, **mélyítésére és intézményesítésére**.

IV. Az Európai Uniónak — és Magyarországnak — érdeke, hogy a keleti és déli határai mentén található országokban egy politikailag stabil, demokratikus és békés térség alakuljon ki, amely nem veszélyezteti az Unió stabilitását, az EU gazdaságát. Az EU keleti bővítése kihívást jelent az Unió belső kohéziójára. Az Új Szomszédsgpolitika célja a külső határterületek szomszédos országokkal való együttműködésének támogatása, ezzel gazdasági-társadalmi integrációjuk elősegítése, a határrégiók gazdasági és szociális kohéziójának megteremtése, versenyképességének a növelése. A Bizottság Kohéziós Jelentése 2004-ben a kibővített Unió legkülsőbb területeit az európai kohéziós politika külső pilléreiként határozza meg.

Az európai alkotmány létrehozásáról szóló szerződésben a gazdasági és társadalmi kohézió kiegészül a területi kohézió célkitűzésével. A kutatás a bővülő és mélyülő integráció folyamatában a határokon átnyúló együttműködéseknek a területi kohézió erősítésében

betöltött szerepét is vizsgálja. A határ menti együttműködések az EU külső határai mentén - különösen a Kelet- és Délkelet-Európával határos térségben - a kohézió erősítésével a stabilitás megteremtésében stratégiai szerepet töltenek be.

A területi kohézió decentralizált, helyi és regionális partnerségek kiépítésével erősíthető. A kutatás során végzett vizsgálat azt támasztja alá, hogy a határ menti együttműködés intézményesült formája (eurorégió) keretében koordinálható társadalmi-gazdasági együttműködés gyorsabb kohéziós fejlődést tesz lehetővé, növeli a versenyképességet.

Az eurorégiók a versenyképes gazdaság alapjait s a fenntartható fejlődés biztosítását a társadalmi és gazdasági kohézió erősítésével, a hasonló adottságokkal rendelkező határ menti területek kapcsolatainak összefogásával, a természeti értékek és a határ menti helyzetből adódó előnyök felhasználásával a régióon belüli fejlődési központokon keresztül valósíthatják meg.

A Szomszédságpolitika az Európai Közösségnek mint politikai és gazdasági egésznek az érdekeit szolgálja. Az Európai Unió külső határai mentén halmozottan jelentkeznek azok a természeti és földrajzi hátrányok, amelyek az Unió egész területének gazdasági versenyképességét kedvezőtlenül befolyásolják. Az EU térségbeli politikája a tartós, békés, az etnikai és egyéb háborúktól mentes övezet kialakítására irányul a demokratikus és jogállamisági elveket, valamint az emberi és kisebbségi jogokat tiszteletben tartó államok, társadalmak létrehozása révén.

A határ menti együttműködések politikai hozzáadott értéke az Európai Unió külső határai mentén található országokban az új szomszédságpolitika életre hívásában jelentkezik. Az új Szomszédságpolitika a „jobb kormányzás” megteremtése érdekében a párbeszéd új alapokra helyezését határozza meg, s jelentős szerepet szán az Unió külső határai két oldalán fekvő területek közösségeinek. A harmadik országokkal fennálló „javított párbeszéd” jelenti ugyanakkor azt is, hogy az együttműködési formák közé új, innovatív elemként bekerült a **határon átnyúló együttműködési** komponens is.

A határ menti együttműködések — amellet, hogy továbbra is a gazdasági és társadalmi kohézió meghatározó tényezői — bizalom-és biztonságfejlesztő hatásuk következtében az EU külső határai mentén a demokratikus stabilitás komponensei is egyben. Erősítik a határ menti területek biztonságát, ezért ma már az Unió biztonság- és védelempolitikájának a lényeges elemei.

A kibővült Unióban a területi kohézió pillérei a határ menti együttműködések, mert hozzájárulnak az európai integráció mélyítéséhez, a határok periférikus szerepének mérsékléséhez, az EU gazdasági és foglalkoztatási potenciáljának növeléséhez.

A határ menti együttműködések támogatása ezért az EU-politika feladata is egyben. Az európai integráció bővítésével párhuzamosan a mélyülő európai egységfolyamatot a reformok állandó dinamikája jellemzi. Az Európai Unió 2007-2013. évi költségvetésének finanszírozásáról és prioritásairól szóló vita során megfelelő érvekre volt szükség annak igazolására, hogy a határ menti együttműködések a jövőben miként járulnak hozzá a kohézió erősítéséhez. Az új programozási időszakban a határ menti együttműködés lehetőségeinek kibővülését jelenti 3. célkitűzés a *területi együttműködés* keretében.

A kutatás azt vizsgálta, hogy a korábbi kapcsolatok, együttműködési programok mellett az unióhoz való csatlakozás jelent-e kitörési lehetőséget az eurorégiók forrásszerző képességének erősítésében, a határon átnyúló térségi fejlesztési programok kidolgozásában és megvalósításában, s ezen keresztül a térségi gazdasági, társadalmi és politikai kohézió erősítésében. Emellet arra is választ keres, hogy a régió gazdasági-társadalmi fejlődését

elősegítik-e a várható fejlesztési többletforrások, s ezek hatására az unió külső határain bővülnek-e a gazdasági, kereskedelmi és foglalkoztatási lehetőségek.

Ugyanakkor számolni lehet azzal is, hogy — részben a Schengeni Egyezmény miatt — legalábbis átmenetileg újból megerősödik a határok elválasztó szerepe, ami kihatással lehet a szomszédos kapcsolatok alakulására és az anyaország határain túl élő magyarságra egyaránt. **A szomszédosági stratégia kialakításában az európai és nemzetpolitikai érdekek ezért lényeges szerepet töltenek be a csatlakozás utáni időszakban is.**

A keleti bővítés a magyarországi euroregionális együttműködések számára is új feladatokat és kihívásokat jelent a határ mentén levő területeken, azok fejlesztése és menedzselése terén. A keleti és déli határok mentén megszerveződött eurorégiók a jövőben felértékelődnek az **EU szomszédoságpolitikájában s Magyarország nemzetpolitikai szerepvállalásában.**

Az eurorégiók szubnacionális keretet jelentenek a nemzetpolitikai szerepvállalás céljainak megvalósításához. Ahogyan az EU Új Szomszédoságpolitikájában is felértékelődik a Nyugat-Balkán, Magyarország mint EU-tagállam és a térséggel határos ország, aktív szerepet vállal az EU régióbeli politikájának alakításában és gyakorlati megvalósításában.

A regionális tudatosság kialakításához elsősorban közösségi együttgondolkodás, a lokális keretek túllépése szükséges. A helyi szervezetek viszont még a helyi identitásukat is nehezen tudják megtalálni, ezért a saját szerepük, szervezetük régiós keretben történő elhelyezése nagyon kezdetleges, a regionális intézmények egyáltalán nem jelennek meg számukra régiós szervező erőként. Ennek a problémának az áthidalásához, feloldásához fontos eszközként jelennek meg a határon átnyúló együttműködések, amelyek elősegíthetik a regionális együttműködések és a regionális identitás kialakítását, és ezzel biztosíthatják a gyakorlatban az euroregionális együttműködésekben még hiányzó politikai, jogi és közigazgatási feltételeket.

V. A kutatás harmadik évében (2005) lényeges fordulatot jelentett a határ menti együttműködések fejlődésében a Lisszaboni Stratégia 2005. évi felülvizsgálata.

A Magyarország *külső uniós határain* elhelyezkedő régióira jelentős szerep hárul a fejlődésben elmaradott, periférikus határ menti térségek integrálásában. A határ menti együttműködések mindig *hozzáadott értéket* teremtenek a központi kormányintézkedésekhez. Specifikus hozzáadott értékük abból a tényből fakad, hogy a határ menti együttműködés mindig értékkel járul hozzá a *nemzeti intézkedésekhez*: európai, politikai, intézményi, gazdasági és szocio-kulturális hozzáadott értéket képvisel.

A határrégiók a jelentős számú nemzetiségi lakosság, illetve a határon túl élő magyar kisebbség közvetítő szerepe, személyes kapcsolataival s általuk megjelenített kulturális sokszínűség következtében szocio-kulturális hozzáadott értéket képviselnek. Az eurorégiók együttműködési területeinek bővítése a határ menti településközi, ezen belül az intézményi, vállalkozói, civil kapcsolatok ösztönzésével, valamint az EU támogatási programok hatékony felhasználásával — összhangban az unió új szomszédoságpolitikájával — hozzájárul a határok mentén élő lakosság közös normarendszerének, gyakorlatának és jövőképeinek alakulásához. A kutatás rávilágít arra, hogy a versenyképesség megteremtésében ma már bizonyos nem gazdasági tényezők — így kulturális hagyományok, a közösségi tudat, a bizalom, a szolidaritás vagy az idegenforgalom — is szerepet játszanak. A turizmus fejlesztése közvetlenül járul hozzá a területi versenyképesség fejlesztéséhez. E téren a versenyképesség elérése sokszor gyorsabban lehetséges, mint a nyersanyag-, energiaigényes vagy a magas szakképzettséget igénylő ágazatoknál, ugyanakkor a munkahelyteremtés egyik forrását

jelentik. Lokális a kötődésük, egy adott település vagy régió meghatározó erőforrásaira épülnek.

A kutatás során végzett vizsgálat azt támasztja alá, hogy a területi kohézió a helyi és regionális partnerségek kiépítésével erősíthető, és a határ menti együttműködés intézményesült formája (eurorégió) keretében koordinálható társadalmi-gazdasági együttműködés gyorsabb kohéziós fejlődést tesz lehetővé, növeli a versenyképességet. Kutatásunk hiánypótló, rávilágít arra, hogy a határ menti együttműködések az EU külső határai mentén — különösen a Kelet- és Délkelet-Európával határos térségben — a kohézió erősítésével mennyiben járulnak hozzá a térség stabilitásához, s ebben milyen szerepet játszanak a regionális identitás, az új társadalmi, politikai és gazdasági szereplők.

VI. A kutatás harmadik évében a fő kutatási módszerünk elsődlegesen empirikus jellegű volt. Bár a kutatás harmadik évére terveztük egy internetes adatbázis létrehozását, amely azonban a jelen kutatás pénzügyi lehetőségeit figyelembe véve megvalósíthatatlannak bizonyult, hiszen egy internetes adatbázis létrehozása, kezelése folyamatos és nagy anyagi kiadásokat jelentene, amely a kutatás költségvetési keretösszegének csökkentését követően már nem volt megvalósítható. A harmadik évre tervezett felmérés elhúzódott a negyedik év közepéig, mert az adatgyűjtést több tényező is nehezítette. Gyakran előfordult, hogy a kérdőívben rögzített információk pontosításra szorultak, hiszen az együttműködés döntéshozó, politikai szereplőkből álló testülete és az adminisztratív feladatokat ellátó titkárság által közölt adatok tartalmilag pontatlanok, hiányosak, több esetben egymásnak ellentmondók voltak. Ezt a helyzetet tovább nehezítette, hogy a szervezetek gyakran személyükben változó szereplőkkel és tisztviselőkkel működnek. Tekintve, hogy a határ menti együttműködések viszonylag új típusú formációkkal jelennek meg, kevés a rájuk vonatkozó, rendszerezett, feldolgozott ismeretanyag. Az adatbázis tartalmi része, az eurorégiókra vonatkozó, újszerű, aktuális információk begyűjtése és feldolgozása viszont a negyedik év végére megtörtént.

Alapvetően két szempontból történt a vizsgálat. Az első vizsgálati szempont az együttműködések jogi feltételeinek meghatározása, melyek az együttműködés stabilitását és intézményesültségének magas fokát biztosítják. Részletesen megvizsgáltuk, hogy a nemzetközi szervezetek (Európa Tanács, az Európai Határ menti Térségek Szövetsége) és az EU intézményei milyen lépéseket tettek a határ menti együttműködések kialakulását akadályozó jogi, közigazgatási akadályok felszámolásához, miként járultak hozzá az europaizáció és a decentralizáció következtében egyre sürgetőbb jogi szabályozás megteremtéséhez, és ez hogyan hat ki az együttműködések szervezetére, mennyiben segíti elő a megfelelően intézményesült struktúrák kialakítását. Erre a problémára az Európai Jog c. folyóiratban megjelent tanulmányunkban világitottunk rá.

Az eurorégiók jogi státuszának rendezése, a helyi és regionális önkormányzatok nemzetközi szerződéskötési jogának elismerését biztosító közösségi szintű jogszabály az Európai Unió jogalkotásában sokáig hiányzott. Mivel a határ menti együttműködések főként a periférián elhelyezkedő, hátrányos helyzetű régiókban éreztetik legerőteljesebben a hatásukat, az európai integráció bővítése egyre inkább szükségessé tette, hogy magasabb fórumok, uniós intézmények is foglalkozzanak ezzel a kérdéssel. A tagállamok, a regionális és helyi hatóságok komoly nehézségekbe ütköztek a határokon átnyúló, a transznacionális és a régiók közötti együttműködést célzó intézkedések egymástól eltérő nemzeti jogszabályok és eljárások keretén belül történő megvalósítása és irányítása során. Ezért megfelelő, közösségi szintű intézkedésekre volt szükség e nehézségek enyhítése érdekében.

Az együttműködések sokféleségének áthidalására, a jogi személyiség hiányából adódó problémák kezelésére, valamint az új, 2007-től kezdődő programozási időszak kihívásaira

válaszul az EU Bizottsága kidolgozott egy javaslatot, mely az 1082/2006/EK rendelettel elfogadásra került. Ez a jogszabály előírja a Közösség területén jogi személyiséggel felruházott európai területi együttműködési csoportosulások (EGTC) létrehozásának lehetőségét. Az EGTC-rendelet nem irányul a már meglévő euroregionális szerveződések és a létező egyéb intézményi keretek megkerülésére, nem is szünteti meg azokat, ugyanakkor a csoportosulásokat jogi személyiséggel, az adott tagállam jogában a jogi személyeknek biztosított legteljesebb jogképességgel ruházza fel. A közösségi rendelet megalkotásában szerepet játszott az EU 2007-től kezdődő költségvetési időszaka, amelyben a kohéziós politika 3. célkitűzésének keretei között kapnak támogatást a határ menti európai területi együttműködések. A rendelet nagy politikai fontossággal bír. A tagállamok egyes határrégiói nagyon érdekeltek egy ilyen eszköz létrehozásában, amennyiben ez lehetővé teszi számukra a határrégiókkal való rugalmas, a központi államigazgatásokkal és a kormányokkal szemben pedig a nagyfokú önállóságot biztosító együttműködést. A csoport olyan közjogi szervezetekből áll, amelyek legalább két tagállam területén helyezkednek el, s ezek a tagállamok mellett lehetnek a regionális és helyi hatóságok. Az EGTC hozzájárul az Európai Unió Alkotmányos Szerződésében megfogalmazott célkitűzésének megvalósulásához, a belső határok nélküli Unió létrejöttéhez, a szabadságon, a biztonságon és jog érvényesülésén alapuló térség kialakításához.

Mindazonáltal a rendeletben szabályozott jogi eszköz csak a belső határok mentén jelent önálló jogi személyiséggel rendelkező formát, így gondot okoz a megfelelő intézményesült struktúra kialakítása az együttműködések számára a külső határokon. Az EKSZ 159. cikkének harmadik bekezdése nem teszi lehetővé harmadik országok jogalanyainak bevonását az EGTC-rendeleten alapuló jogi aktusba. A csoportosulás létrehozását lehetővé tevő közösségi intézkedés elfogadása azonban nem zárja ki annak lehetőségét, hogy harmadik országok jogalanyai részt vegyenek az e rendeletnek megfelelően létrehozott csoportosulásban, amennyiben a harmadik ország jogszabályai vagy a tagállamok és harmadik országok közötti megállapodások azt lehetővé teszik.

A másik vizsgálati szempont az együttműködésben részt vevő közigazgatási struktúrák összevetése, a különböző változatokat más-más formai, szervezeti, intézményi jellemzőkkel lehet leírni. Mind a külföldi, mind a magyar szakirodalomban számos csoportosítási mód ismert. A kutatás szempontjából új fejlemény, hogy mostanáig nem létezett olyan egységes társasági jogi eszköz, amely egész Európában érvényes és alkalmas lenne a határ menti együttműködésekben való alkalmazásra, azonban

VII. A *kutatás utolsó éve* jellemzően a magyarországi együttműködésekkel foglalkozott. Hazánkban és a szomszédos országokban is az EU-csatlakozásra való felkészülés folyamán végbemenő területfejlesztési reformok nyomán egyre nagyobb számban jelentek meg a határon átnyúló együttműködési formációk. A hazai együttműködések nagy része eurorégió néven jelenik meg, s többé-kevésbé szervezett struktúrát, munkaszervezetet alakít ki működéséhez, integráltságuk szintje mégis nagyon különböző. Mivel eurorégióink még nem rendelkeznek hagyományokkal, létrejöttük az elmúlt tíz év decentralizációs és europaizációs folyamatainak az eredménye, számos jogi, közigazgatási és gyakorlati problémával találják szembe magukat működésük során, ami megnehezíti munkájukat. Itt is két szempont szerint történt az együttműködések intézményesültségének elemzése.

Jogállását tekintve a magyar részvétellel működő kooperációk sem a belső, sem a külső EU-határon nem rendelkeznek önálló jogi személyiséggel, így nem jelenthetnek elkülönült, önálló közigazgatási egységet, nem köthetnek regionális szintű megállapodásokat. Működésük során a résztvevő partnerek saját országuk jogrendszerére alapján járnak el. A tanulmány kitér arra,

hogy milyen hatással vannak az együttműködések felépítésére és intézményesültségére a nemzeti jogrendszerek, a központi kormányok által kötött két- és többoldalú megállapodások, valamint annak ténye, hogy Magyarország mely határai az EU külső határterületei.

Mindezek ellenére a magyar jogrendszer elismeri, és több eszközzel támogatja a határon átnyúló együttműködések intézményesülésének folyamatát. Magyarország nemzetközi és államközi szerződésekkel is arra törekszik, hogy a határon átívelő együttműködések nemzetközi jogi kereteit biztosítsa. Ezek az egyezmények az Európa Tanács égisze alatt 1980. május 21-én Madridban kelt Európai Keretegyezmény a Területi Önkormányzatok és Közigazgatási Szervek Határmenti Együttműködéséről (kihirdette: 1997. évi XXIV. törvény) és az 1985. október 15-én Strasbourgban kelt Helyi Önkormányzatok Európai Chartájáról szóló Egyezmény (kihirdette: 1997. évi XV. törvény). Ezen kívül Magyarország alapszerződést kötött a jószomszédi kapcsolatok fejlesztéséről Romániával, Szlovákiával, Ukrajnával, Lengyelországgal, Horvátországgal és Szlovéniával. Ezek a kétoldalú szerződések csak érintőlegesen foglalkoznak a helyi önkormányzatok és közigazgatási szervek határon átnyúló együttműködésének kérdésével, azonban a globális kapcsolatrendszer erősítése jó hatással van a helyi folyamatokra. A Madridi Keretegyezmény értelmében külön kormányközi megállapodás született Ukrajnával (1997) és Szlovákiával (2001)

Szükség van tehát a határon átnyúló szervezetek nemzetközi jogi és belső jogi megerősítésére, vagyis arra, hogy a szereplők olyan struktúrákat hozzanak létre, amelyek saját jogalanyisággal rendelkeznek, így rendelkezzenek saját vagyonnal, hitelképesek, és felelősségre vonhatók legyenek. Ez azonban a fejlődés későbbi lépcsőfoka lesz. Jelenleg az együttműködések egy vagy több országra kiterjedő „tükörszervezetként” alakulnak meg, és saját országukban rendelkeznek jogalanyisággal.

A közigazgatási struktúrákat tekintve a rövid távú, alkalmi együttműködésektől a leginkább intézményesült stratégiai szintű együttműködési struktúrákig a magyar részvétellel működő határon átnyúló együttműködések szerkezetüket, kiterjedésüket és a résztvevői körüket tekintve igen változatos képet mutatnak. Magyarország határai mentén ma már mindenhol kialakultak többé-kevésbé intézményesített és ad hoc jellegű együttműködési formák. A paletta rendkívül változatos és vegyes: az alkalmi együttműködések közül a nagyobb hagyományokra épülő kulturális és testvértelepülési kapcsolatokra épülő együttműködéseknek van nagy jelentősége, amelyek később elmélyülhetnek, hosszabb távú együttműködések alapozhatnak meg, míg az intézményesített formák az euroregionális státuszt célozzák meg. Ezek szervezeti felépítése alapjaiban szinte mindenhol hasonló (Elnökség, Közgyűlés/Tanács, Titkárság, Munkabizottságok), azonban rendkívül változatos képet mutatnak kiterjedésüket és a résztvevői kört tekintve. Ezek a formációk politikai hatalommal, önálló önkormányzattal nem rendelkeznek, mind helyi, mind területi szinten résztvevő tagok csupán politikai szereplői a határon átnyúló kooperációnak, de a tényleges operatív feladatokat magánjogi jellegű munkaszervezetek, jellemzően egyesületek, alapítványok, vagy közhasznú társaságok látják el.

Az együttműködések szervezetének elemzése empirikus módszerrel történt, kérdőíves felmérésre és mélyinterjúkra épült, az együttműködések alapvetően megkülönböztetve azáltal, hogy külső vagy belső EU-határon alakultak ki. Ennek feldolgozására a Comitatus c. folyóiratban került sor, valamint megjelenés alatt a Magyar Közigazgatásban.

Jelenleg alapvetően három szervezeti modell mutatható ki a magyar határok mentén:

- egyrészt az országos részvétellel működő nagyregionális, inkább munkaközösség formát öltő kooperációkra jellemző struktúrák — jellemzően a nyugati határ mentén az európai integráció régebbi tagállamaival kooperálva az Alpok-Adria Munkaközösség, a keleti vonalon a Kárpátok Eurorégió, valamint a déli határvidéken a Duna-Dráva-Száva Eurorégió is

ide sorolható, amelyek nevüktől eltérően munkaközösség jellegű nagyregionális együttműködési formák;

- a regionális (megye NUTS III vagy régió NUTS II) részvétellel működő kapcsolatok, amelyek a legjobban megközelítik az európai határon átnyúló valódi eurorégiók státuszát és szervezeti felépítését, ezek tipikusan a West/Nyugat-Pannon, a DKMT, és a Vág-Duna-Ipoly Eurorégió, valamint sajátosan regionális formációk a Kárpátok Eurorégió területén megalakuló Interregio, és a Hajdú-Bihar-Bihar Eurorégió, amelyek ugyancsak megyék együttműködésére épülnek, de nem megfelelően intézményesített formában működnek;
- a lokális (kistérség NUTS IV, település NUTS V) szintű euroregionális együttműködések, melyek háttérben jól működő önkormányzati, testvérvárosi kapcsolatok, települések közötti és kistérségi együttműködések vannak. Jellemzően ezek a magyar-szlovák, magyar-horvát, és magyar-ukrán-román határszakaszok.

Az utóbbi években az ilyen formán egyre nagyobb számban létrejövő eurorégiók szervezeti rendszere, hatásköre, tagjainak döntési kompetenciája messze elmarad a nyugat-európai euroregionális szerveződések szintjétől. Ugyanakkor egy nyugat-európai típusú, fejlett euroregionális szerveződés kialakulását nagymértékben gátolja, hogy a határon átvélő, regionális jellegű megállapodások olyan NUTS II. térségekre vonatkozóan állítanak fel intézményeket, amely közjogi közigazgatási területi egységként Magyarországon egyébként nem létezik. Arra a problémára világítottunk rá, hogy ezek a formációk politikai hatalommal, önálló önkormányzattal nem rendelkeznek, mind a helyi, mind a területi szinten résztvevő tagok csupán politikai szereplői a határon átnyúló kooperációnak, de a tényleges operatív feladatokat magánjogi jellegű munkaszervezetek, jellemzően egyesületek, vagy közhasznú társaságok látják el.

A legteljesebb együttműködő struktúrákkal a magyar–osztrák és a magyar-román-szerb határon találkozhatunk, ahol a területi szintek mindegyikén intenzív kapcsolatok alakultak ki. Ez utóbbi érdekessége és a jövőre nézve nehézsége, hogy míg Magyarország az EU tagországa, Románia jövőre csatlakozik, addig Szerbiának nincs esélye belátható időn belül arra, hogy az EU tagországává váljon. Ennek ténye, valamint a schengeni határok bevezetése és megerősítése elnehezítheti az intézményesülés további folyamatát, ugyanakkor a közös tradíciók, a valamikor összetartozó területen élő nemzeti és etnikai kisebbség magas száma, a Vajdaság európai integrációs törekvése éppen ezért tartalommal töltheti meg, erősítheti, és eredményessé teheti az együttműködést.

A magyar-szlovén határszakasz nem játszik jelentős szerepet a magyar euroregionális fejlődésben, hiszen alapvetően rövid határterületet ölel fel, és mindkét ország esetén periférikus területet fed le, ugyanakkor az együttműködési szándék mindkét ország részéről inkább az osztrák partner felé nyilvánul meg.

Más szakaszokon, főként a magyar-szlovák, magyar-ukrán, és magyar-horvát határon a kapcsolatok hiányosak, változatos partnerségi viszonyok alakultak ki, amelyek jellegére elsősorban a szomszédos országok közigazgatási berendezkedésének eltérése nyomja rá a bélyegét. Az északkelet-magyarország területén működő Kárpátok Eurorégió betöltötte eredeti funkcióját, jelenleg nem képes összefogni azt a nagy területi egységet, amelyet lefed, ugyanakkor területén egyre több új, párhuzamosan szerveződő együttműködés jelenik meg, amelyek azonban még kezdetlegesek, érdemi eredményt nem képesek felmutatni. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy míg a magyar-román határszakasz a jövő évtől az EU belső határává válik, addig az ukrán határszakasz továbbra is külső határként jelenik meg az együttműködő partnerek számára. Horvátország esetében szintén fennáll az a probléma, hogy egyelőre nem válik tagjává az Európai Uniónak, ugyanakkor ösztönzőleg hat az együttműködésre, hogy a Magyarország az EU déli kapujaként az integrációval való

kapcsolatot jelentheti a horvátok számára, illetve a határ menti térségek alapvetően nem tekinthetők periférikus területnek, így képesek részt venni a közös határ menti támogatási programok megvalósításában.

További problémák forrása lehet, hogy az új 1082/2006/EK rendeletben szabályozott jogi eszköz csak az Európai Unió belső határai mentén jelent önálló jogi személyiséggel rendelkező formát, így gondot okoz a megfelelő intézményesült struktúra kialakítása az együttműködések számára a külső határokon. Az EKSZ 159. cikkének harmadik bekezdése nem teszi lehetővé harmadik országok jogalanyainak bevonását EGTC-rendeleten alapuló jogi aktusba. A csoportosulás létrehozását lehetővé tevő közösségi intézkedés elfogadása azonban nem zárja ki annak lehetőségét, hogy harmadik országok jogalanyai részt vegyenek az e rendeletnek megfelelően létrehozott csoportosulásban, amennyiben a harmadik ország jogszabályai vagy a tagállamok és harmadik országok közötti megállapodások azt lehetővé teszik.

A kérdés továbbra is nyitott marad, hogy az EGTC mennyire bizonyul megfelelő és hatékony együttműködési formának az EU és Magyarország határszakaszain. Felváltja-e az euroregionális státuszt ez a szervezeti forma, és ha igen, akkor hogyan alkalmazható és működtethető, mely határszakaszokon választják ezt a formációt. Erre a jövő évtől kezdődő 2007-13 programozási időszak adja meg a választ.

A megállapításaink és javaslataink az alábbiak:

I. Az intézmények operatív szintű kapcsolatainak fejlődéséhez elengedhetetlen, hogy a felek hasonló jogkörökkel és legitimitással legyenek felruházva. Az egyes szomszédos országbeli szintek azonban felépítésüket, kompetenciáikat, lehetőségeiket tekintve nem kompatibilisek a magyarországi megfelelőikkel. A legtöbb szomszédunknál a középszint vagy hiányzik, vagy ha létezik is, kevés kompetenciával rendelkezik, inkább dekoncentrált jellegű, semmint önkormányzati.

II. Az államok központi kormányai már nem ellenőrizhetik teljességgel a tagállamok szubnacionális szintű együttműködéseit, azok működési alapelve a horizontális partnerségre épülő autonómia. Az eurorégió szintű kapcsolatok attól is függnek, hogy milyen mértékű a decentralizáció szintje az adott országban. Decentralizált politikai rendszer, s többszintű kormányzás esetén intenzívebb a határokon átnyúló együttműködés. Ennek ellenére ma még a központi kormányok sokszor nem tekintik partnernek a szubnacionális szintű euroregionális szerveződéseket. Problémát jelent az eurorégiós együttműködések kompetenciáinak hiánya, az együttműködő partnerek eltérő hatásköre, szervezettsége. Az EGTC önkéntes jellegéből következően azonban az egységesülő Európában még a belső határok mentén sem garantált a területi együttműködési csoportosulás alkalmazásával a határ menti régiók Európájának létrejötte.

III. Magyarországon a helyi önkormányzatok rendelkeznek a nemzetközi, határon átnyúló együttműködések megkötéséhez szükséges kompetenciával, a régiók viszont nem. Ezért a regionális együttműködések a nemzeti központi kormányok gyámkodásával jöhetnek létre, mivel a határon átnyúló fejlesztések államközi együttműködési hatáskörbe tartoznak.

KÉRDŐÍV

A HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSRŐL

1. Adatok

Mikor alakult az együttműködés?.....év.....hónap

Mekkora az együttműködés teljes területe?.....km²

Mekkora az együttműködés teljes népessége?..... fő

2. Milyen formában működik a kooperáció? Karikázza be a megfelelő válasz sorszámát!

(Csak egy válasz lehetséges)

1. eurorégió
2. munkaközösség
3. regionális együttműködés
4. regionális szövetség
5. egyéb, ...

3. Hány résztvevő tagja (közigazgatási egység) van az együttműködésnek az alábbi szinteken Magyarországról, nevezze is meg őket!

	Magyarország	1.partner	2.partner
NUTS I			
NUTS II			
NUTS III			
NUTS IV			
NUTS V			
Egyéb (kamarák, társadalmi szervezetek)			

4. Rendelkezik-e jogi személyiséggel az együttműködés? Karikázza be a megfelelő válasz sorszámát! Ha igen, milyen formában?

1. igen,.....
2. nem

5. Állítsa növekvő sorrendbe az együttműködés céljait azok fontossági sorrendjében!

1. gazdasági
2. politikai
3. társadalmi
4. kulturális
5. egyéb,.....

sorrend:.....

6. Melyek az együttműködés fő területei? Karikázza be a megfelelő válaszok sorszámát!
(Több válasz adható)

1. területfejlesztés
2. ipar
3. mezőgazdaság
4. környezetvédelem
5. kultúra

6. oktatás
7. turizmus, szabadidős tevékenységek
8. szociális, egészségügyi tevékenységek
9. infrastruktúra
10. egyéb,.....

7. Az együttműködés rendelkezik-e intézményesült struktúrával? (Intézményesült struktúra alatt értjük, ha az együttműködésnek van alapító okirata, döntéshozó szerve, képvisellete, finanszírozása stb.) Karikázza be a megfelelő válasz sorszámát!

1. igen
2. nem → tovább a 11. kérdésre

8. Az együttműködés struktúrájában léteznek-e az alábbi szervezeti egységek? Karikázza be a létező szervek sorszámát és adja meg azok hivatalos elnevezését!

1. döntéshozó szerv:.....
2. végrehajtó szerv: .....
3. titkárság: .....
4. munkacsoportok:.....
5. egyéb:.....

9. Hány fő főállású és mellékállású munkatársa van az együttműködésnek Magyarországról és a partner országból?

	Magyarország	1.partner	2.partner
Főállású	fő	fő	fő
Mellékállású	fő	fő	fő
Összesen	fő	fő	fő

10. Az együttműködésben részt vevő két (vagy több) ország mely közigazgatási szintjein (NUTS) történik a döntéshozatal? Tegyén X-et a táblázat megfelelő rovatába!

	Magyarország	1.partner	2.partner
NUTS I			
NUTS II			
NUTS III			
NUTS IV			
NUTS V			

11. Osztályozza az alapelvek megvalósulását és alkalmazását az együttműködés során 1-5-ig terjedő skálán! (1-egyáltalán nem működik, 2-néha érvényesül, 3-működik, 4-jól működik, 5-tökéletesen működik)

	1	2	3	4	5
1-egyáltalán nem működik, 2-néha érvényesül, 3-működik, 4-jól működik, 5-tökéletesen működik):					
decentralizáció					
szubszidiaritás					
vertikális partnerség					
horizontális partnerség					
programozás					
koncentráció					

12. Pályázott-e az együttműködés alapítása óta Európai Unió támogatásokra, ha igen hányszor? Karikázza be a megfelelő válasz sorszámát!

1. igen,.....
2. nem → tovább a 17. kérdésre

13. Milyen típusú támogatásokra pályázott az együttműködés? Karikázza be a megfelelő válasz sorszámát!

1. Phare CBC

2. Interreg
3. Egyéb, ...

14. Nyert-e az együttműködés alapítása óta Európai Unió támogatásokat, ha igen hányszor? Karikázza be a megfelelő válasz sorszámát!

1. igen,.....
2. nem → tovább a 17. kérdésre

15. Milyen típusú támogatásokat nyert el az együttműködés, és mennyit? Karikázza be a megfelelő válasz sorszámát!

1. Phare CBC,.....
2. Interreg,.....
3. Egyéb, ...

16. Sorolja fel a nyertes pályázatok címét, és éveit!

.....
.....
.....
.....
.....

17. Az Európai Unióhoz való csatlakozás hozott-e változást az együttműködésben? Karikázza be a megfelelő válasz sorszámát!

1. igen
2. nem

18. Ön szerint nőttek-e a támogatási esélyek és az együttműködés lehetőségei az EU-csatlakozást követően? Karikázza be a megfelelő válasz sorszámát!

1. nem, inkább romlottak
2. nem változtak
3. igen, nőttek